

Династія священиків Доманицьких в історії православної парафії Колодистого та в громадському житті України

О.О. Комарова

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
kplit@ukr.net*

Ключові слова: родина Доманицьких, священицька династія, Київська православна єпархія, Звенигородський повіт, Колодисте.

У статті автор відтворив новознайдену біографічну інформацію про життя та діяльність православних священиків Доманицьких, які майже 150 років утримували парафію с. Колодистого Звенигородського повіту Київської губернії. Різдво-Богородицька церква впродовж зазначеного часу переходила в підпорядкування династичного кліру – від батька до сина. На основі опрацьованих джерел офіційного і особового походження простежуються маловідомі факти про активну роль родини Доманицьких у культурно-освітньому та церковному житті Колодистого, починаючи з першого священика Якова Доманицького, який оселився в селі у 1774 р., і закінчуючи останнім парохом Миколою Доманицьким, його правнуком, що прожив до 1917 р.

The Domanytskyi priest dynasty in the history of the Kolodyste Orthodox parish and in public life of Ukraine

O. O. Komarova

Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ogienko

Key words: Domanytskyi family, priest dynasty, Kyiv Orthodox diocese, Zvenyhorodka district, Kolodyste.

The article reproduces newly discovered biographical information on the life and activities of Domanytsky Orthodox priests who had been keeping the parish of Kolodyste village in Zvenyhorodka district of Kyiv province for almost 150 years. During this period, the Church of the Nativity of the Virgin was passed into the subordination of a dynastic clergy from father to son.

At the present stage of the development of Ukrainian historiography, there is a tendency to research the history of well-known Ukrainian families and to reproduce their activities against the background of their era. Most of the social, public and cultural figures of the late 19th and early 20th centuries were from priestly families. For the first time in Ukrainian historiography, we have a thorough research of the Domanytskyi clerics' lives and activities in the Kyiv Orthodox diocese. They ran the Kolodyste Orthodox parish for almost 150 years in a row. The dynastic character of the family's priestly branch is emphasized.

The author clarifies the genealogical facts by arranging the newly discovered information from the official church periodicals, act instruments, family correspondence and memoirs of contemporaries. Based on official and personal documents, we can trace little-known facts about the active role of the Domanytsky family in the cultural, educational and church life of Kolodyste, starting with the first priest Yakiv Domanytsky, who settled in the village in 1774, and ending with the last pastor, Mykola Domanytskyi, who was Yakiv's great-grandson and led the parish until 1917.

The article explains the main factors that influenced the relocation of clerics' ancestors from the Belarusian lands to Zvenyhorodka district, and outlines the confessional transition of the Domanytskyi priests from Uniatism to Orthodoxy. The oppression of the family representatives by the tsarist and Soviet authorities is revealed. The proposed research with the elements of the genealogical aspects is important as the example of the famed Domanytsky family lets us see the development and transference of those values that are characteristic of the Ukrainian nation through the prism of the history of different generations.

Українська Православна Церква вкотре у своїй історії переживає переломний історичний момент. Тому завдяки вивченню життєвого шляху окремих діячів та їх родин маємо змогу побачити історію України, так би мовити, з середини. Запропоноване дослідження, з елементами висвітлення аспектів історії та генеалогії на прикладі родини Доманицьких, важливе тим, що дає змогу побачити крізь призму історії її різних поколінь розвиток і передачу характерних цінностей саме для української нації. На сучасному етапі розвитку української історіографії простежується тенденція щодо досліджень історії відомих українських родин, відтворення їхньої діяльності на тлі епохи, в якій вони жили. Більшість громадських і культурних діячів кінця XIX – початку XX століть були вихідцями із священицьких родин. Для пересічних парафіян авторитет церкви значною мірою залежить від постаті священика та його моральних якостей.

Духовне служіння, розвиток селянського кооперативного руху, активна участь у створенні та підтримці української періодики, шевченкознавчі студії та інші форми і напрямки у співпраці з різними українськими установами – неповний перелік справ, через які родина Доманицьких була викреслена на довгий час зі сторінок національної історії. Тому саме тепер доречно з'ясувати значення її діяльності у громадському житті Наддніпрянщини.

В українській історіографії відсутні окремі детальні дослідження про кліриків Доманицьких. Метою цієї публікації є відтворення ключових аспектів їх життя та діяльності у Колодянській православної парафії Київської православної єпархії; уточнення генеалогічного фактажу завдяки впорядкуванню новознайдені інформації з офіційної церковної періодики, актових документів, родинного листування та спогадів сучасників; визначення ролі та місця священицької династії у житті зазначеної церковної парафії. Для реалізації означеної мети визначено такі завдання дослідження: з'ясувати стан дослідження проблеми в українській історіографії, ступінь її джерельного забезпечення; визначити основні фактори, що вплинули на переселення прашурів кліриків з білоруських земель на Звенигородщину; окреслити конфесіональний перехід священиків Доманицьких з уніатства та зародження православної парафії у Колодистому; дослідити діяльність священицької гілки родини, показати її династичність; з'ясувати форми утисків представників родини з боку царської та радянської влади.

Особливості повсякденного життя і діяльності православного духовенства кінця XIX – початку

XX ст., до яких належали Доманицькі, охарактеризовано в дисертаційному дослідженні В. Тацієнка [1] та публікаціях Б. Опрі [2; 3]. Відомі поодинокі розвідки зі згадкою про колодянських священиків Доманицьких представниці української діаспори О. Дучимінської [4], сучасних вітчизняних дослідників В. Качкана [5] А. Болаболченка [6], В. Мицика [7; 8], В. Поліщука [9], В. Хоменка [10] О. Рутковської [11] та ін. [12].

Для з'ясування шляхетського походження досліджуваної династії православних священиків авторкою статті була опрацьована виписка з гродських книг Брацлавського воєводства щодо походження священицького роду Доманицьких в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. Вернадського (далі – ІР НБУВ) [13]. Це джерело суттєво доповнюють відомості генеалогічної таблиці з поколінним розписом родоводу священиків Доманицьких, виданої колодянином, сином православного парафіяльного священика, істориком Василем Доманицьким (1901) [14]. Детальний аналіз документу з книжкового фонду Російської національної бібліотеки (м. Санкт-Петербург) опублікований авторкою у іншій науковій статті [15]. Аркуш з генеалогічним деревом Доманицьких містить коротку довідку про п'ятдесят вісім представників родини – розписано вісім поколінь до 1901 р. включно. Упорядник власного родоводу вказав не лише місце проживання того, чи іншого родича, його майновий стан, а також і конфесійну приналежність (уніат чи православний) [14]. Свого часу виявлено, що один із його предків, а саме Петро Григорович Доманицький, працівник земського суду Радомишля, зібрав документи про шляхетське походження в інших родичів, які були прашурами прямої гілки батька Миколи Михайловича. Петро Доманицький підкріпив грамоти записами з польських гербовників і добився дворянського визнання лише для себе та брата Івана [14].

Зважаючи на тому, що Василь Доманицький мав доступ до метричних і клірових книг, які зберігалися у парафіяльному храмі батька та в архіві Київської духовної консисторії, створений поколінний розпис здатен пролити світло на пробіли в біографії священицької династії внаслідок пошкодження, або зникнення ключових клірових документів, однак і у ньому є деякі хронологічні неточності. Тому нами були використано метричні, сповідальні та клірові книги, що зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву у м. Києві (далі – ЦДІАК України) [16; 17], Держархівів Київської (далі – ДАКО) [18] та Черкаської областей (далі – ДАЧО) [19], а також особову справу Віктора Доманицького з форму-

лярним списком батька Миколи (фонд Київського університету Св. Володимира Держархіву м. Києва – далі ДАК) [20].

Значна частина інформації щодо родинного життя Доманицьких у Колодистому, відображена в листах Параскеви Доманицької [21] та її сина Платона Миколайовича Доманицького (1881–1944 або 1948) [22; 23]. Дітяч був помічником свого старшого брата у створенні позичкового товариства. Із 1907 р. він очолив його і працював кооперативним інструктором Уманського земства, був членом правління «Союзбанку». Також у фонді 47 Відділу рукописних фондів та текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Національної Академії Наук України (далі – ВР ІЛ НАН України) збережена родинна листівка з автографами священика та його дітей, надіслана Василю Доманицькому в Закопане [24].

Авторкою статті була опрацьована тогочасна релігійна преса [25], єпархіальні книги [26] та інші довідкові видання, на сторінках яких є згадки про діяльність кліриків Доманицьких [27–30]. Опубліковані спогади та листування побратимів Василя Доманицького у кооперативній, науковій та видавничій діяльності, дозволили уточнити деякі маловідомі аспекти життя та побуту родини вченого [31–33]. На рубежі XVII–XVIII ст. греко-католицька церква по-ступово утвердилася та теренах Волині, Полісся, Галичини, Київщини та Поділля [34, с.48]. Унія посприяла значній міграції вихідців білоруських земель до південних воєводств [35, с.229]. У «Актах Південно-Західної Росії» (далі – АЮЗР) зазначено, що серед переселенців Наддніпрянських земель було чимало корінних польських панів з воєводств та білоруської (руської) шляхти [36, с.LXX-LXXI].

На прикладі родини Доманицьких бачимо, як вона у цей період переходить із військового стану у духовенство [4, с.11]. У польських гербовниках [27, с.213; 28, с.7] та у виписці з гродських книг Брацлавського воєводства [13, арк.1] зазначено, що родина належала до герба «Любіч» (Lubicz). Ймовірно родина належала до привілейованого стану Речі Посполитої – шляхетського прошарку, який користувався особливим правом, однак формально втратив його після ухвалення II Литовського статуту [37, с.243].

На 1765 р. слобода Колодисте належала польському пану Александру Валецькому за правом, наданим звенигородським старостою Солтикою. Поселення нараховувало 46 слобожан [36, с.LXX-LXXI]. У 1797 р. за новим адміністративним поділом ця територія відійшла до Звенигородського повіту Київської губернії.

Василь Доманицький розпочав свій родовід найдавнішим пращуром Фомою: «Фома (на поч. XVII ст.) в Доманові, жив у воєводстві Люблінському, а потім – Волинському. Одружений на Анні Шулимовській» [14]. Завдяки інформації про Доманицьких зі «Списка дворян Київської губернії» (1906), дізнаємося про ім'я батька Фоми Доманицького – Бернард [28, с.73]. Його онук, син Фоми, Севаст'ян мав сестру Анастасію та брата Івана. Перебував у Волинському воєводстві, у шлюбі з Катериною Ольшанською мав двоє дітей: Василя (Базилія) і Яцентія [14]. Василь одружився на Софії Попроцькій у 1690 р. У шлюбі народилися діти: Микола, Іван, Агафія (Гапка) та Яків (1716–1811) [14].

Саме Яків та Микола Васильовичі Доманицькі переїхали в с. Колодисте Звенигородського повіту. Священик Яків Васильович Доманицький (1716–1811) став першим парохом с. Колодистого. За версією автора «Родоводу», він оселився тут перед 1774 р. з сусіднього с. Єлисаветка після зміни уніатської конфесії на православну. Одружився з Анною Наливайко і мав у шлюбі 6 дітей: Фому, Ігнатія, Маркіана, Маріанну, Івана, Григорія [14; 18, арк.285зв-286]. Серед них о. Маркіан (1781–1844(43)) – рідний прадідусь Василя Доманицького [14].

Маркіян Якович Доманицький після смерті свого батька з 1811 р. і до кінця життя був настоятелем Колодянського храму [14]. Мав у шлюбі з Домнікією Акимівною Тихоневич 7 дітей. Первісток Іван обрав сан священика і служив у церкві в с. Халайдове сусіднього Липовецького повіту. Другий син Фома впродовж життя прислужував у батьковій церкві, одружився з селянкою [14]. Діти Микола та Іулінарія переїхали з рідного с. Колодистого в Кобринове Звенигородського повіту. Відомо, що Микола був дяком у місцевій церкві, сестра померла неодруженою у віці 80 років [14]. Їхня сестра Мотрона Маркіянівна вийшла заміж за паламаря в с. Кобрин на Звенигородщині, там і доживала свого віку [14]. Син Василь помер від сухот у молодому віці [14].

Згідно актового запису про смерть у храмовій метричній книзі панотець Маркіян Доманицький помер 20 липня 1843 р. у 63-річному віці від звичайної хвороби [16, арк.102зв.-103]. Саме за його життя в селі була збудована дерев'яна Різдво-Богородицька церква (1833) [26, с.75-76].

Після смерті батька парафію очолив син Михайло (1815–1877), дідусь упорядника родоводу. Михайло Маркіянович керував парафією з 1843 по 1874 рр. Був одружений з Теклею Олексіївною Хлибкевич. Помер у віці 62 років у с. Бе-

ринка Уманського повіту [14]. Мав у шлюбі 12 дітей. Старший син Володимир (1845 р.н.) був призначений священиком у храмі с. Колодистого Уманського повіту, жив у шлюбі з Вірою Іустиніанівною Соколович [14], у 70-х рр. XIX ст. активно займався археологією і був співробітником газети «Киевлянин» [29, с.291].

Другий син о. Михайла Олександр (1848 р.н.) був священиком в с. Гуляйполе (Берибись) Звенигородського повіту [14]. Третій син – Микола (старший, 1850 р.н.), батько Василя Доманицького, очолив Різдово-Богородицьку церкву с. Колодистого V благочинного округу Київської єпархії з 1874 р. [14], а четвертий син Афанасій – церкву в с. Завалля Гайсинського повіту Подільської губернії, був одружений з Валентиною Василівною Куницькою [14; 38]. Доньки Михайла Маркіяновича Марія та Єлизавета померли у дорослому віці відповідно у 1856 та 1879 рр. [14]. Їхня сестра Надія вийшла заміж за священика Андрія Левицького з с. Борисівка Липовецького повіту [14]. Олімпіада (1844–1864) була заміжня за священиком Василем Линчевським, померла в с. Максимівка Уманського повіту [14]. П'ятий син Платон (1860 р.н.) був священиком церкви у с. Долина Київського повіту, прожив у шлюбі з Олімпіадою Василівною Сакович [14]. Сьомим сином о. Михайла був Микола (молодший, 1863 р.н.), який служив священиком у с. Борщагівка Сквирського повіту, одружився з Вірою Миколаївною Суфшинською [14]. Єдиний серед синів, хто обрав інший шлях був Михайло (помер 1894 р.), лікар Бершадської лікарні у Балтському повіті Подільської губернії [14]. Жодної інформації немає про сина Антонія (1862), окрім року народження [14].

Отже, Микола Михайлович (старший), став останнім парафіяльним священиком до фактичного закриття і зруйнування Колодянського храму. Він закінчив навчання у Київській духовній семінарії у 1871 році і отримав атестат II розряду [20, арк.11]. Після цього три роки перебував на посаді вчителя церковно-парафіяльних шкіл в рідному Колодистому і сусідньому Ковриновому Звенигородського повіту [20, арк.11]. Щорічно близько 30 колодян дитячого віку відвідували шкільні заняття [26, с.75-76]. У 1874 р. його офіційно висвятили у сан священика. А через 2 роки, за проханням батька, Митрополит Київський Арсеній видав резолюцію про делегування молодого панотця в с. Кам'яноватку Звенигородського повіту (березень 1876 р.) [20, арк.11]. У травні того ж року керуючий вікарій Київської єпархії Чигиринський єпископ Порфирій повернув священика у попереднє місце церковного служіння

– в с. Колодисте [20, арк.11]. Парафія рідного храму була середньою за кількістю прихожан, у порівнянні з ближніми церквами V благочинного єпархіального округу. До прикладу, у 1882 р. серед парафіян було 1524 колодян, серед яких – 744 представників чоловічої і 780 жіночої статі [26, с.75-76].

Шлюб для православного священика був обов'язковим. Духовний отець мав бути прикладом зразкового сім'янина для парафіян. Отримання парафії після закінчення духовної семінарії було можливим для православних парафіяльних священиків у т.ч. завдяки одруженню [3, с.408-409]. До майбутньої матушки ставилися досить високі вимоги, до яких не завжди була готова дівчина зі світської родини [3, с.411]. Тому Микола Доманицький одружився з Параскевою Афанасівною Завиновською, яка була дочкою священика з с.Дацьки Канівського повіту [20, арк.11].

У родинному житті голова сім'ї притримувався усіх стародавніх українських звичаїв. Нашадок священицького династії з найглибшою пошаною ставився до таких дрібниць, як улаштування Святого вечора, Великодня й інших християнських свят в українському селі [32, с.24-25]. Іншою приметною рисою була хазяйновитість панотця, що посприяла облаштуванню невеликого маєтку на церковній землі. В такий спосіб подружжя Доманицьких отримували матеріальні засоби для забезпечення кожному з дітей належної освіти. Храмова земля мала достатньо великий наділ – 63 десятин 744 соток [26, с.75-76]. Тому залучаючи наймитів до обробітку землі, о. Микола зумів забезпечити собі та родині звичне заможне життя.

У сім'ї виховувалися 5 дітей: Василь (1877 р.н.), Михайло (1879 р.н.), Платон (1880 р.н.), Антоніна (1883 р.н), Віктор (1893 р.н.) [14] та Зінаїда, що котра померла малою [7, с.184]. Отець Микола також опікувався племінницею Антоніною, яка виховувалась разом з його дітьми і прожила в Колодистому включно до 1908 р. [17, арк.63зв]. Донька Миколи Доманицького здобула освіту у 2-му Київському жіночому духовному училищі [14], як було характерно для дочок священиків того часу [2, с.460]. Василя разом з братами батько віддавав на навчання до гімназії, а не до духовної семінарії. Це було нехарактерним явищем для тогочасних священицьких родин, діти з яких йшли переважно до духовних шкіл, де їм надавалися певні пільги [2, с.460]. Так, з 1886 по 1895 рр. Василь Доманицький навчався в Київській 4-й гімназії [12, с. 54]. На наш погляд, саме таке середовище шкільного навчання поклало підвалини відходу нащадків священицького роду

до подальшої активної громадської діяльності в різних сферах суспільного життя. У юного гімназиста Василя Доманицького було чимало важливих справ: організація гімназійних українських гуртків, підготовка та читання на них рефератів, перші вірші та статті з історії України, літературознавчі розвідки. Вагому роль у становленні Василя як активного культурного діяча відіграв київський літературний гурток українського письменника Олександра Кониського [39, с.94].

Ще одним знаковим знайомством для формування патріотичних почуттів та національної свідомості молодого гімназиста була дружба із Дмитром Антоновичем. Тому після закінчення гімназії у 1895 р. Василь Доманицький став студентом історико-філологічного факультету університету Святого Володимира. Він одразу ввійшов у коло прогресивної української інтелігенції, яке гуртувалося навколо В. Антоновича, В. Науменка, О. Русова, М. Лисенка та ін. В архівних документах значиться: на 26 березня 1899 р. мав постійне місце проживання в Києві, вулиця Жилянська, 20; родинні зв'язки: батько Микола Доманицький, мати – Параскева Доманицька, брати – Платон і Михайло навчалися у тому ж університеті [10, с.6].

Упродовж навчання в Київському університеті Св. Володимира першість о. Миколи Доманицького неодноразово фігурував в подіях українського національного руху, що розгортались у Києві [31, с. 422-426]. За студентом постійно спостерігала поліція. Наприклад, 15 березня 1897 р. начальник Київського губернського жандармського управління повідомив у Департамент поліції, що Доманицький – курсовий староста в університеті [10, с. 6]. 18 березня на вулицях Києва відбулися демонстрації студентської молоді, в університеті – заворушення з приводу смерті курсистки Вітрової. Василь Доманицький був активним учасником цих подій. Зі списку осіб, поданого жандармським управлінням Департаменту поліції від 26 березня того ж року, священницького сина знову звинуватили у «непокорі адміністративним властям, поліції і військам». Разом із іншими учасниками його на кілька днів посадили до Київського виправного арештантського відділення [10, с.6]. 9 квітня 1898 р. начальник жандармського управління сповістив у Департамент поліції про діяльність таємного товариства «Молода Україна». Нелегальна література, одержана з-за кордону, зберігалася на книжковому складі на Безаківській, 12, а «для безпеки звільнили прикажчиків і посадили в склад своїх студентів». Один із них – знову Василь Доманицький [10, с.6]. Невдовзі начальник жандармського управління повідомив

Департаменту поліції, що студент поширював відозви галицької молодорусинської партії, «яка має злочинну політичну підкладку проти Росії. Доманицький серед заповзятих українофілів» займає помітне місце. Під іменем Івана Петровича Дева-ківського пише і розсилає листи і друковані відозви українською мовою, підтримує зв'язок із Антоновичем, Науменком, Русовим, Лисенком – «найвпливовішими на півдні членами малоросійської громади, виконує їхні різноманітні доручення» (23 січня 1899 р.) [10, с.6]. 29 січня чиновник з особливих доручень доповідав Департаменту поліції про те, що Василь Доманицький розповсюджує революційну програму «До української молоді», в якій заявлені прагнення «досягти політичної самостійності, політичної конституційної свободи з політичною автономією». Студента віддано під постійний негласний нагляд поліції [10, с. 6].

Як бачимо, трагедія «батьків і дітей» не оминула і родину Доманицьких. «...і в цьому немає нічого дивного, але в самих глибинах своїх вона ніколи не була такою, якою уявляють її сторонні спостерігачі громадського життя на Україні...» – зазначив у своїх спогадах Михайло Литвицький, сучасник Василя Доманицького [32, с.24-25]. Прикметно, що неодноразово Василь Миколайович вступав у полеміку з власним батьком, зразковим духовним пастирем зі значним переліком нагород за служіння церкві [20, арк.11]. Активна громадська діяльність сина могла похитнути його авторитет, тому він благав первістка облишити політичні справи. Син ігнорував ці умовляння і, маючи прекрасний дар переконання, схилив на свій бік ще й Платона та Михайла [7, с.184].

За твердженням колодянина, дослідника історії родини Доманицьких, Віктора Поліщука, молодий громадський діяч Василь Доманицький у зеніті своєї кооперативної діяльності впродовж 1904–1906 рр. проживав у рідному селі відокремлено від батьків [9, с. 4], в однокімнатному будиночку поруч з будівлею початкових класів школи в центрі села (колись батьківської оселі) [9, с.74-75].

З листів П. Доманицького до старшого брата довідуємося про причину арешту останнього. У одному з листів (без дати) Платон повідомив про обшук у родинному маєтку з метою арешту Василя. Йому і ще шістьом чоловікам (Василію Яворському, Олександрі Пишному, Феодосію Уманцю, Данилу Уманцю, Дмитру Поліщуку та о. Андрію Палієнку) інкримінувалося участь «в тайном сообществе, в агитации крестьян, в пропаганде...» [22, арк.1]. За розпорядженням міністра

внутрішніх справ В. Доманицького повинні були заслати на три роки (всіх інших – на два роки) у Вологодську губернію. Тому родина повинна віднайти тисячу карбованців застави задля висилки 30-річного Василя Доманицького за кордон, який мав уже прогресуючу форму сухот. За свідченням Платона Доманицького, заслання на чужину старшого сина Василя боляче відбилося на настроях батьків: «Домашние очень убиты горем. Папаша болен (нервн[ая] болез[нь]) не спит по ночам. Пока я развлекал его, а теперь не знаю, что будет...» [22, арк.13в].

1908 р. був фатальним для сім'ї. З епістолярів Платона довідуємося про смерть дядька Олександра 16 січня 1908 р. унаслідок розриву серця. Судячи з контексту листа, це була неймовірна втрата для родини [23, арк.1]. Коли Миколу Доманицького і його сім'ю спіткало лихо – виселення, «то він один тільки не відвернувся <...>, а не так, як другі дядьки, що не хтіли довго задержувати у себе батька, аби хто не довідався, що у нього був крамольний брат» [23, арк.13в]. Однак найбільше ця смерть засмутила Миколу Михайловича. Батько почав думати, що наступним із братів має померти він, оскільки «члени родословної Доманицьких по старшинству вибули» [23, арк.1].

Навіть після пережитих трагедій Доманицькі щороку відзначали родинне свято, збираючись у селі Колодистому (Звенигородщина). Серед джерел архівного фонду особистих документів Василя Доманицького зберіглася поштова листівка, адресована від батьків та підписана чисельною кількістю родичів. Адресат отримав її упродовж перебування на лікуванні легеневого туберкульозу у Закопаному. На лицевій стороні є підпис розбірливим почерком Миколи Михайловича: «Невелика, але читна компанія славного роду Доманицьких, зібравшихся в Колодисте на родинний празник, щиро вітає дорогого Василя...». З розібраних підписів робимо висновок, що найбільше з родиною Миколи Доманицького, настоятеля Колодяньської Різдво-Богородицької церкви, приятелювали діти братів Афанасія, Олександра та Платона Доманицьких [24, арк. 1]. Про сімейне свято з ідентичною датою 28 липня згадує у листі до старшого сина мати Параскева, вказуючи на запрошення родини до святкування 35-річного ювілею [21, арк. 23в]. Уточнюючи інформацію з формулярного списку її чоловіка, вдалося виявити, що на 28 липня 1909 р. дійсно випадала пам'ятна дата – 35-річниця рукопокладення Митрополитом Київським Арсенієм парафіяльного священика Різдво-Богородицької церкви о. Миколи Михайловича [20, арк. 11]. Нечислен-

на кількість сучасних нащадків священицького, пам'ятали про цю традицію, але не знали істинної причини родинного свята, адже храмове свято колодяни досі щороку відзначають восени на Різдво Пресвятої Богородиці.

У 1908 р. Василь Доманицький востаннє фігурує у сповідальних розписах Різдво-Богородицької церкви [17, арк.63зв]. Через два роки батько розбірливим почерком вніс запис про смерть у метричній книзі. У 1910 р. Василь Миколайович повернувся додому вже у труні з далекого Аркашону. Саме 28 серпня (10 вересня) 1910 р., як прийнято казати, у «віці Ісуса Христа», перестало битися серце старшого сина священика. Його добрі друзі та побратими були вкрай засмучені цією подією. Петро Стебницький у листі від 16 вересня до Євгена Чикаленка прохав передати 100 рублів на пожертву задля перевезення тіла покійного додому. Повна вартість послуги сягала приблизно 2 тис. руб. Половину суми виділив батько, а решту збирали між собою приятелі та земляки небіжчика [33, с.211-212]. 21 вересня Київський губернатор доповів Департаментові поліції про смерть Василя Доманицького. Його тіло привезли із Франції, але російська влада, побоюючись масових маніфестацій, заборонила ховати небіжчика у Києві відмовивши батьку у проханні. Тому із м. Лібава труну з тілом В. Доманицького відправили на залізничну станцію Звенигородка. 15 листопада туди з'їхалася інтелігенція (делегація з редакції газети «Рада»), численні друзі та товариші, студентська громада з Києва. Також на станції зібралося кілька тисяч селян із навколишніх сіл та з Колодистого. Селяни виявили палке бажання нести 15 верст труну, але, щоб не затриматися в дорозі до пізньої ночі, її поставили на катафалк. Процесію супроводжували 50 поліцейських вершників. Жандарми прибули і в саме Колодисте [10, с.6].

Вінок від селян містив напис: «Дорогому по-радникові, незабутньому вчителю, славному борцеві за долю рідного народу з незмірним жалем колодиські селяни». Царська влада вважала небіжчика настільки небезпечним націоналістом, що вночі поліція у церкві зняла цю стрічку з вінка [9, с.11]. У невеликому православному храмі священик Микола Доманицький у сльозах провів похоронну відправу і попрощався з сином. Разом з ним та матушкою Параскевою плакали колодяни, жителі навколишніх сіл, що з незмірною силою прийшли на похорон дорогої людини.

У лютому 1910 р., за кілька місяців до смерті старшого сина, о. Микола облаштував і освятив у приміщенні церковно-парафіяльної шко-

ли справжнє двокласне училище. Правда, після освячення трапився казус, про який згадали кореспонденти санкт-петербурзької релігійної газети «Утренняя звезда». Після святкового молебню священник звернувся із проповіддю до прочан, вказуючи, що в Російській імперії з'явилися «нехороші письменники»: божевільний Толстой та босяк Горький, які розбещують молодь. «Вашы сыны сделались подонками и все убежали за границу <...> Смотрите же, чтобы и вас губернатор не выслал в администрацию», – наголосив духівник, чим викликав невдоволення у натовпу [25, с.3]. Вже тоді давалася ознака нервова хвороба Миколи Доманицького, яка відміряла йому ще 7 років життя [4, с.65].

Після смерті матері у 1920 р. [4, с.65] та поразки української національно-демократичної революції (1917–1920) сини останнього пароха Різдво-Богородицького храму Платон та Віктор усвідомили неспроможність співпраці з новою владою та фактичного повернення додому. Перебуваючи у політичній еміграції на Волині з 1922 р. Платон Доманицький очолив ковельський кооперативний «Українбанк» та українську книгарню «Світло», був кооперативним інструктором на курсах ковельської «Просвіти». Дітяк активно долучився до організації з'їзду православних українців 5 червня 1927 р. у Луцьку. У документах польської поліції він фігурує, як син православного священника с. Колодистого Звенигородського повіту Київської губернії [40, арк.5]. За релігійні переконання та активну проукраїнську громадську діяльність кооперативний дітяк потрапив під постійний нагляд відділу безпеки Волинського воєводського управління.

На наш погляд, теперішні підходи історичної науки потребують не лише введення до наукового обігу нових персоналій і їх біографічних фактів, але й аналізу складного внутрішнього світу наших співвітчизників, осмислення долі цілих поколінь у контексті певної історичної доби на національно-культурному підґрунті. Представлене дослідження, перш за все, покликане інтегрувати

до української національної історії всіх відомих діячів Доманицьких, які походять з династії українських духівників, освітян, науковців, митців, державних діячів, які були силоміць витерті зі сторінок нашої історії.

Отже, основними факторами, що вплинули на формування світогляду та громадсько-політичних переконань династії Доманицьких були поглиблене духовне виховання нащадків у форматі священницької сім'ї та кількасотлітнє збереження традицій, які сформувалися в самій родині (наприклад, щорічний родинний з'їзд всіх представників на річницю рукопокладення о. Миколи Доманицького). Наприкінці XIX ст. на тлі поживавлення суспільних змін та активізації діяльності української інтелігенції в Наддніпрянщині нащадки родини поступово відходять від своїх священницьких обов'язків, реалізуючи себе в інших сферах суспільного життя (наука, культура і громадська робота). Безперечно, для усвідомлення, чому серед сучасних нащадків родини не залишилося священників, був з'ясований зміст утисків тогочасної влади. Посмертну славу Василя Доманицького, його братів та духовних предків радянська історіографія намагалася штучно применшити впродовж кількох десятиліть, називаючи діячів буржуазними елементами.

Як бачимо, на формування світогляду нащадків київської гілки родини Доманицьких вплинули не лише батьки, але й їхнє оточення в суспільстві. Василь Доманицький, маючи твердий національний фундамент, закладений родиною, згодом потрапляє під вплив Олександра Кониського, Володимира Антоновича та інших представників української інтелігенції, які пробуджують у ньому національні переконання. Він же, своєю чергою, активно впливає на своїх молодших братів Платона і Михайла. І навіть наймолодший Віктор у дитячому віці вбирає світогляд старшого брата, щоб згодом, після передчасної смерті Василя Доманицького, продовжити його справи в різних сферах суспільного життя Наддніпрянщини.

Джерела та література

1. Тацієнко В.С. Повсякденне життя православного парафіяльного духовенства Київської єпархії в кінці XVIII – на початку XX ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01; Чорноморський національний університет ім. Петра Могили. Миколаїв, 2017. 22 с.
2. Опря Б.О. Дружини православних священників та їх роль у сім'ї в кінці XIX – на початку XX ст. (на матеріалах Правобережної України) // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. 2009. Вип. 16. С.458-464.
3. Опря Б. Шлюбні стосунки у середовищі православного парафіяльного духовенства Правобережної України у 60-ті роки XIX – на початку XX ст. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. 2017. Т. 27. С.408-418.
4. Дучимінська О. Віктор Доманицький. Вінніпег : УВАН, 1964. 83 с.

5. Качкан В.А. «Понад рівнем буденщини...» (Штрихи до життєпису Василя Доманицького // Качкан В.А. Хай святиться ім'я твоє: Студії з історії укр. літ. XIX–XX ст. Коломия : Вид.-полігр. т-во «Вік». Кн. 2 : 1996. С.161-182.
6. Болабольченко А.А. Вибране : [Біогр. нариси про Г. Хоткевича, С. Єфремова, В. Доманицького, М. Левицького, П. Стебницького] / [Ред. Т. Щегельська]. К : Щек і Хорив, 2005. 246 с.
7. Мицик В. Ф. Брати Доманицькі // Мицик В. Ф. Виднокрай. К. : КВІЦ, 2010. С.183-185.
8. Мицик В. Славна родина // Чистому серцем. Памяти Василя Доманицького. Черкаси : видав. Ю. Чабаненко, 2010. С.158-162.
9. Поліщук В. Доманицький Василь Миколайович (до 100-річчя пам'яті) К., 2010. 92 с.
10. Хоменко В. Чистий серцем. Василь Доманицький в архівних документах // Колос Тальнівщини. 2010. 10 черв. С. 6.
11. Рутковська О. Духовна естафета роду Доманицьких // Матеріали до українського мистецтвознавства. 2003. №3. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.etnolog.org.ua/vyd/matmyst/2003/N3/Art39.htm>.
12. Духовна спадщина Черкаського краю: хрестоматія з історії культури Черкащини. Черкаси : Сіач, 1997. Кн.1 : Розвиток суспільно-політичної думки краю від давніх-давен і до сьогоднішніх днів / упоряд. Г.В. Суховершко. 191 с.
13. Виписка з гроцьких книг воеводства Брацлавського [Родовід Доманицьких] [Копія]. Переклад в польській на російську мову Козубський Климентій. ІР НБУВ, ф.ІІІ. спр.62198. 2 арк.
14. Доманицький В. Родословная фамилии Доманицких. К. : Типография Петра Барского, 1901. 1 л.
15. Комарова О. Маловідомі джерела у вивченні шляхетського походження родини Доманицьких (відомості з гербовників та розпису поколінь) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : Історичні науки. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2017. Т.27. С.192-201.
16. Метрична книга церков Звенигородського повіту. 1843. ЦДІАК України, ф. 127, оп. 1012, спр. 2130, 1435 арк.
17. Сповідальні розписи церков сіл Звенигородського повіту за 1908 р. ЦДІАК України, ф.127. Оп.1015, спр.1310. 89 арк.
18. Відомості про священнослужителів Київської єпархії за 1795 рік. ДАКО, ф.280, оп.1, спр.15, 574 арк.
19. Метрична книга записів про народження 1876–1899 років Різдво-Богородицької церкви с. Колодистого Звенигородського повіту Київської Губернії. Держархів Черкаської області, ф.931, оп.1, спр.191, 213 арк.
20. Справа Доманицького Віктора Миколайовича. Канцелярія по студентським справам Імператорського університету Св. Володимира. 1915. ДАК, ф.16, оп.464, спр.3328, 26 арк.
21. Доманицька П. Лист до Доманицького В.М. [16.VI.1909]. Автограф. ВР ІЛ НАН України, ф.47, спр.167, 2 арк.
22. Доманицький П. Лист до Доманицького В.М. [б.д.]. Автограф. ВР ІЛ НАН України, ф.47, спр.203. 1 арк.
23. Доманицький П. Лист до Доманицького В.М. 8.III [1908]. Автограф. ВР ІЛ НАН України, ф.47, спр.193, 2 арк.
24. [Доманицькі]. Листівка до Доманицького В.М. [30.VII.1909]. Автограф. ВР ІЛ НАН України, ф.47, спр.212, 1 арк.
25. [Б.В.] Религиозная жизнь // Утренняя звезда. С-Пб, 1910, №7 (12 фев.). С.3.
26. Памятная книга Киевской епархии. К., Тип-я Г.Т. Корчак-Новинцкого, 1882. 262 с.
27. Uruski S. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. T.3. Warszawa : Gebethner i Wolff, 1906. 400 s.
28. Zbiór nazwisk szlachty z opisem herbów własnych familiom zostaiącym w Krolestwie Polskim, i Wielkim Xięstwie Litewskim / przez Piotra Nałęcza Małachow-skiego ułożony, poprawiony, pomnożony i powtórnie do druku podany. Lublin, 1805. 817 s.
29. Венгеров С.А. Источники словаря русских писателей. Т.II. Гогоцкая – Карамзин. Санкт-Петербург : тип. Имп. академии наук, 1910. 598 с.
30. Список дворян Киевской губернии. К. : Тип-я 1-й Киевской Артели Печатного Дела, 1906. 345 с.
31. Єфремов С. Про дні минулі (спогади) 1876–1907 // Єфремов С. Щоденник. Про дні минулі (спогади). К. : Темпора, 2011. С.181-629.
32. Литвицький М. Діяльність Василя Доманицького як кооператора // Василь Доманицький (3 нагоди 15-ї річниці його смерті). Подєбради : Вид-во «Кооперативний Фонд імені Василя Доманицького», 1925. С.24-25.
33. Лист П. Стебницького Є. Чикаленкові від 16.09.1910 р., ІР НБУВ, ф.44, спр.729 // Є. Чикаленко і П. Стебницький. Листування 1901–1922 роки. К. : Темпора, 2008. С.211-212.
34. Лось В.Е. Уніатська церква на Правобережній Україні наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. : організаційна структура та культурно-релігійний аспект. К., 2013. 300 с.
35. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. Вид. друге, пер. і випр. К. : Критика, 2008. 472 с.
36. Акты Юго-Западной России. Ч.7. Т.3. Акты о заселении Южной России XVI–XVIII ст. К., 1905. 79 с.
37. Літвін Г. З народу руського. Шляхта Київщини, Волині та Брацлавщини (1569–1648) / Пер. з польськ. Лесі Лисенко. К. : Дух і літера, 2016. 616 с.
38. Комарова О. Подільський священник Афанасій Доманицький та його родина // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2018. Т.2. С.184-195.
39. Єфремов С. Історія українського письменства. Вид. 4-е. Київ; Ляйпціг; Коломия; Вінніпег, 1919. Т.II. 462 с.
40. Матеріали з'їзду православних українців, який відбувся 5 червня 1927 року. 7 лютого – 5 жовтня 1927 р. Держархів Волинської області, ф.46, оп.9, спр.699, 275 арк.